

JURYRAPPORT MACHIAVELLIPRIJS 2013

Uitgereikt aan Eberhard van der Laan, burgemeester van Amsterdam, op 4 februari 2014

Natuurlijk wordt er ieder jaar een prijswinnaar uitgekozen die de Machiavelliprijs echt verdient. Voor de 25^e Machiavelliprijs zijn we niet anders te werk gegaan dan andere jaren. Maar we zijn er wel trots op dat we zijn uitgekomen bij een winnaar waarover we alleen maar positieve reacties hebben gekregen. Een winnaar bij wie iedereen zegt: “Ja, natuurlijk”. En waarbij iedereen van mening is dat de prijs hem ook écht toekomt. We zijn er dan ook trots op dat de burgemeester van Amsterdam, Eberhard van der Laan, onze 25ste prijswinnaar is.

Sinds 7 juli 2010 bent u burgemeester van Amsterdam. U was in die tijd een succesvolle minister en niet iedereen begreep uw vertrek uit Den Haag. U leek daar immers uw draai gevonden te hebben.

Bovendien kon uw partij, De Partij van de Arbeid, uw inzet en uitstraling goed gebruiken. De PvdA weer een smoel te geven, dat zou uw opdracht zijn. Ook in de oppositie. Met idealen en overtuiging en mét een mening die u eloquent, vasthoudend als het moet, soms ondiplomatiek en ongedurig, en vaak met een flinke dosis humor ventileerde.

Velen vroegen zich bij uw vertrek uit den Haag af of juist diezelfde eigenschappen u juist niet te veel zouden hinderen om als burgemeester boven de partijen te staan? En dan ook nog in dezelfde arena, de Amsterdamse gemeenteraad, waar u in 1990 uw loopbaan als politicus begon?

Maar u werd burgemeester van Amsterdam. En het lijkt nu, drieënhalf jaar later, of u nooit iets anders heeft gedaan. De succesvolle wijze waarop u de hoofdstad bestuurt, wordt geschraagd door uw onderscheidende en glasheldere wijze van communiceren. Met begrip voor gevoeligheden verkondigt u op het juiste moment de juiste boodschap.

Dat begon al voordat u burgemeester werd. Kenmerkend was dat u bekendmaakte dat u in de race was voor het burgemeesterschap en u terugtrok van de hoge, derde plaats op kandidatenlijst voor de Tweede Kamer verkiezingen. Zelf zei u daarover: “Ik wilde niet op de verkiezingslijst, stiekem solliciteren en na de verkiezingen toch burgemeester worden. Daar zou ik mij de rest van mijn leven voor doodgeschaamd hebben.”

Als voetballiefhebber valt u in de eerste week van uw burgemeesterschap met de neus in de boter. Een vlekkeloos verlopen huldiging van het Nederlands Elftal, mede door een doortastend besluit van u om ook een tocht door de grachten in het programma op te nemen. Het massaal toegestroomde publiek verspreidt zich door de stad en er is geen wanklank te horen. U gaf later aan dat het begrip met de neus in de boter vallen hier een nieuwe betekenis voor u had gekregen. Een droomdebuut!

Dat het niet bij goed nieuws zou blijven, was onvermijdelijk. Elke burgemeester van Amsterdam krijgt onvermijdelijk te maken met grote en ingrijpende problemen. Uw voorganger Cohen moest de emoties in de stad in goede banen zien te leiden na de moord op Theo van Gogh. Burgemeester Polak worstelde met de krakersrellen; Van Thijn kreeg te maken met de Bijlmerramp.

Uw naam als burgemeester zal altijd verbonden blijven met de schokkende zedenzaak rond crèche-medewerker Robert M. Een zaak die vroeg om crisiscommunicatie van het allerhoogste niveau. En dat heeft u geleverd. Wekenlang bent u fulltime met de zaak bezig en spreekt en ziet u zeker duizend ouders. De zorg voor de ouders en kinderen heeft meteen de hoogste prioriteit. Uw persoonlijke communicatie, in persconferenties én met ouders, is een doorslaggevende factor in deze moeilijke periode.

Het tonen van de foto van Robert M., op uw aandringen, betekende ook een weloverwogen inzet van media die in uw eigen woorden: "Misschien wel honderdduizend ouders heeft gerustgesteld dat hun kinderen niet met deze oppas te maken hebben gehad. Een opsporingsbelang was er ook: ouders zouden de politie meer kunnen vertellen."

Uw optreden in deze verschrikkelijk zaak werd en wordt nog steeds zeer gewaardeerd, juist ook door de ouders. Bij de vele enthousiaste reacties die wij kregen toen bekend werd dat u de Machiavelliprijs zou ontvangen was ook een brief van één van de ouders die bij deze zaak betrokken was. Zij verzocht ons expliciet om hier vanmiddag aan deze brief aandacht te besteden. Deze moeder schrijft: "Jouw natuurlijke stijl is altijd tegelijkertijd professioneel en persoonlijk. Dat maakt dat je er bent voor iedereen. Zelfs voor een zaal met 600 aangeslagen ouders weet je iedereen persoonlijk te bereiken. Ik werk zelf al jaren als communicatie adviseur, maar heb in december 2010 pas voor het eerst echt ervaren wat het effect van goede communicatie kan zijn. Heen en weer geslingerd door verdriet, woede en onmacht kwamen de ouders aan in het Mövenpick hotel. En door jouw woorden en manier van spreken vertrokken we daar met hervonden vertrouwen en hervonden waardigheid." Aldus één van de betrokken ouders.

Uw rol in deze zaak was al voldoende voor een nominatie voor de Machiavelliprijs. Maar er is nog zoveel meer.

Dat u het debat en de discussie ook als burgemeester niet schuwt blijkt uit uw daadkrachtig optreden om de stad veiliger te maken. Iets dat u bij uw aantreden als uw belangrijkste taak benoemt. Over het preventief fouilleren dat u in Amsterdam West invoert zijn er grote verschillen van mening tussen u en enkele partijen in de gemeenteraad. Maar u zet door, met als belangrijkste verklaring: "Een pistool tegen je hoofd is veel vervelender dan fouilleren". Dat laat weinig aan duidelijkheid te wensen over en dat is heldere communicatie. Het levert u in uw eerste honderd dagen al het imago op van een 'law and order'-bestuurder. Maar nog veel belangrijker: de bewoners van het geplaagde stadsdeel weten dat er eindelijk naar hen wordt geluisterd.

U verstaat de kunst om de taal van de vele verschillende inwoners van uw stad te spreken. Of het nou om bedreigde wijkbewoners, topondernemers of Ajaxsupporters gaat. Wars van wolligheid en vals sentiment creëert u verbondenheid met vele uiteenlopende Amsterdammers. Zo diende u ontevreden Ajaxsupporters die u uitfloten bij de kampioenshuldiging van repleik. “Ik had al een seizoenskaart toen jullie nog in je pyjama naar Sesamstraat keken.” Het gejoel werd er niet veel minder om, maar ook u scoorde die dag ontegenzeggelijk een punt.

Een ander deel van de inwoners van Amsterdam stak u in augustus van dit jaar een hart onder de riem. Tijdens een homo-protestactie op het Museumplein riep u de regering op een klacht in te dienen tegen Rusland bij het Europees Hof wegens schending van mensenrechten. Daarbij droeg u niet alleen uw eigen ambtseketting, maar ook de regenboog-ambtsketen.

Veelzeggend is de rol die u onlangs nog heeft gespeeld in de discussie over Zwarte Piet in de aanloop naar de intocht van Sinterklaas. De vergunning voor een intocht van de Sint met Pieten erbij wordt door u verleend. Maar u doet uw besluit niet zomaar af als een formaliteit. Het nemen daarvan gaat gepaard met een gesprek, luisteren tijdens een hoorzitting en weer een gesprek met de indieners van het bezwaar. Maar bovenal schrijft u een begripvolle, maar ook heldere brief die het gesprek over de kwestie naar een hoger plan brengt.

Een beetje geluk kan u niet worden ontzegd. 2013 was het jaar waarin Amsterdam vierde dat 400 jaar geleden de aanleg van de grachten begon, dat het Concertgebouw en het Concertgebouworkest 125 jaar bestonden, dat het Rijksmuseum werd heropend en dat koning Willem-Alexander in de hoofdstad werd ingehuldigd. Bij dit alles weet u Amsterdam nationaal en internationaal op de kaart te zetten als een stad waarin iedereen welkom is. Van cultuurgenieters tot bedrijven die zich in de hoofdstad willen vestigen.

We hebben u hier een aantal keren geciteerd. Dat is niet voor niks. Want de Machiavelliprijs wordt u toegekend om uw communicatieve kwaliteiten. En die zijn onweerlegbaar. U bent een toonbeeld van helderheid en duidelijkheid in een bestuurlijke wereld waar menigeeen vlucht in verhullend taalgebruik. Ook als het moeilijk is of om hele persoonlijke kwesties gaat. U draait er niet omheen.

In de verte hoor je soms uw leermeester terug; wijlen wethouder en staatssecretaris Jan Schaefer. De man van de spijkerpakken en beroemde oneliners als: “in gelul kan je niet wonen”. U bent zeker zo ondubbelzinnig en dat is een groot compliment.

Kortom, u geeft als eerste burger van Amsterdam een geheel eigen, uitgesproken en buitengewoon succesvolle invulling aan de communicatie tussen overheid en inwoners van Amsterdam. Daarom is het voor het bestuur van de stichting Machiavelli een eer en een genoegen u de Machiavelliprijs 2013 te overhandigen.